

ХРИСТИЯНСЬКИЙ ГОЛОС

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА ГАЗЕТА • UKRAINISCHE KIRCHENZEITUNG

PIK ВИДАННЯ • JAHRGANG 68

ЧЕРВЕНЬ • JUNI 2016 • Nr. 12 (2944)

ЦІНА • PREIS • 1,50 EURO

МУЧЕНИЦТВО
СВЯТОГО ПЕТРА**В якому місці Письма говориться про присутність святого апостола Петра в Римі і про його мучеництво?**

Ні в одному тексті Святого Письма не згадується прямо про присутність апостола Петра в Римі. З іншого боку, це не дивно: Євангелії розповідають про Ісуса, а Діяння Апостолів завершуються прибуттям Павла до Риму (це 62 рік). Інші ж тексти Нового Завіту є в основному посланнями на різні випадки.

Проте, як відомо, Святе Письмо не є єдиним джерелом Божественного Одкровення. Поряд з ним є і Святе Передання, яке доповнює його і надає йому правильного смислу.

Так, в Біблійному Словнику Маккензі читаємо: «Перебування, смерть і поховання Петра в Римі настільки міцно вкорінені в Переданні, що лише деякі сучасні історики піддають це сумніву, не оспорожують це і інші Церкви. Однак традиція не зафіксована в письмовій формі до другого століття, і той факт, що Петро був єпископом Риму, не присутній в письмових джерелах до III століття. Два найдавніші свідки, Климент Римський і Ігнатій Антіохійський, не підтверджують явно ні мучеництва Петра, ні того, що він помер у Римі. Але обидва вони були витлумачені як такі, що мають це на увазі: цілком можливо, що в них немає прямої згадки саме тому, що мова йшла про факт настільки відомий, що не потребував підтвердження.

Найдавніші традиції щодо місця смерті і поховання Петра, досить розпливчасті. В епоху Костянтина місцем поховання Петра вважався Ватикан. У III столітті Гай Римський заявив, що у Римі були мощі Петра і Павла, відповідно, у Ватикані та на вулиці Остієнзе. Сучасні розкопки під Базиликою Святого Петра виявили язичницьке кладовище, перші поховання якого датуються приблизно VII століттям після Різдва Христового. Християнські поховання з'являються в наступні століття, але написи не згадують про близькість поховань до гробниці Петра. З іншого боку, доведено, що Ватикан був місцем мучеництва християн за правління Нерона. Потрібно допустити можливість, що тіла мучеників були кинуті в загальну могилу або спалені і що можна було зафіксувати лише місце смерті. Поеднання ймовірностей спонукає багатьох учених погодитися з римською традицією, згідно з якою Петро зазнав мучеництва під час правління Нерона між 64 і 67 роками на Ватиканському Пагорбі, цілком ймовірно, разом з багатьма іншими людьми».

Радіо Ватикан

Святий Апостол ▶
Петро, розпис
в храмі Всіх Святих
в Гамбурзі, автор
Данило Маруніч,
монах з Сербії

Цей випуск газети можна назвати історично-роковинним. Пишемо в ньому не тільки про 100-річчя з дня смерті Івана Франка, але також про отця Андрія Бандеру, якого погляди на життя не сподобалися совітам. Його розстріляли у Києві в липні 1941 року (6 стор.). Цими днями в Києві ім'ям його сина, Степана, вирішили назвати дотеперішній Московський Проспект. Пані проф. Дарія Блохин розповідає про історію появи «антиросійської» дошки в німецькому місті Бад Емс, саме там у травні 1876 року російський цар підписав т. зв. емський указ (7 стор.). Інша історична тема: лист української інтелігенції, політиків, церковних провідників у справі польсько-українського поєднання після кривавих подій на Волині 1943 року (8 стор.). Є у нас також стаття Святослава Липовецького про відновлення СУМу в Німеччині в післявоєнні роки (4 стор.). І все ж, Читач знайде також дещо на актуальні теми, і, звісно, релігійні. Особливо рекомендуємо молитву за прославу митрополита Андрея (2 стор.).

ХТ

Я ЧУЛА, ЯК ФРАНКО ЧИТАВ «МОЙСЕЯ»

28 травня 1916 р. відійшов Іван Франко. Світлина від 1913 р.

Корінець Ольга (1880 – ?), громадська діячка, письменниця, автор книги «Зшиток малого монгола» (1949). На початку XX ст. мешкала у Перемишлі. Вперше надруковано в американській газеті «Свобода» 11 жовтня 1956 року, звідки й передруковується.

но, що приїжджає Франко з відчитом. Велика зала перемишльського магістрату виповнилася вщерть. Переважала молодь. Зашуміло від оплесків – на естраді стояв Іван Франко. Чоловік «зі золотим мізком» – як його назвав за Альфонсом Доде один сучасний журналіст, що золото свого мізку, клаптиками розсіявши довкола по світу – тепер обвозив свого

«Мойсея» по провінціальних естрадах хліба ради.

Картина була невимовно сумна. Поступаюча недуга поклала на нього своє нищівне тавро. Похилена постава, опущені додолу хворі руки. За ним на естраді стояв, опертий плечима об стіну, опікун і помічник безсилового батька, син Андрій, про якого було відомо, що тяжко мучиться падачкою. Ці двоє людей являли собою якийсь страшний, незрозумілий глум долі.

Франко сів за столом і почав читати «Мойсея». Пропустив пролог і книга за книгою читав утомленим, одноманітним голосом цю безсмертну епопею високих летів та упадків людського Духа. В його читанні затира-

лися всі сильні місця поеми, не виявлялася ні трохи велика краса твору. Та в тій хвилині неважне було, як читається, а вся вага була в тому, що читає «Мойсея» сам Франко.

Перечитав до кінця і встав. І тоді, не то читаючи, а радше з пам'яті став виголошувати пролог «Народе мій...». Голос піднісся, фразував, з натиском підкреслюючи важні слова та дедалі став ломатися і дрижати зворушенням... Майже нахлистуючись, обірвався. Франко скінчив. Підніс руки до очей. Він плакав. Покарлючені п'ясточки своїх калік-рук притискав до очей, немов хочачи втиснути сльози назад. Та вони бігли йому по обличчю і він безсило намагався їх стирати.

Дарма, що пролог кінчається бадьорим акордом, дарма, що малює світлу майбутність, – щось зірвалося в ту мить у наболілих грудях поета. Це теперішня недолга була надміру дошкульна, надміру брутально контрастувала із щойно змальованою картиною, та теперішні удари життя безпощадно били його нарід і цю велику важко хвору людину.

Це було жахливо. Поет-паралітик плакав над своїм народом «паралітиком на роздоріжжі». В залі стояла гнітюча тиша, що тягарем лягала на грудях і спиняла віддих...

Про останню сповідь І. Франка пишемо на стор. 2 та 3

МОЛИТВА ЗА ПРОСЛАВУ СЛУГИ БОЖОГО МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ

Господи Ісусе Христе, Ти нагороджуєш Твоїх вірних слуг не тільки особливими дарами Своєї любови, але й вічною нагородою Святих у небі, а в багатьох випадках і прославою на Твоїх святих Престолах тут на землі. Я покірно благаю Тебе: зволь так прославити Твого вірного слугу Андрея Шептицького. Він впродовж свого праведного життя, повного досвідів і терпіння, був добрим пастирем свого стада та великим подвижником Церковної Єдності. Через його заступництво благослови нас новими, ревними пастирями і духовними покликаннями до священничих і чернечих чинів. Через його заступництво вислухай і подай мені ось цю ласку, про яку я тепер прошу (вказати). Через його заступництво пошли всьому нашому народові великий дар єдності і свободи. Амінь.

З Катехизму УГКЦ

АПОСТОЛЬСЬКЕ НАСТУПНИЦТВО

Здійснення Своєї спасительної дії у світі Христос передає апостолам. Він доручає їм Свою Церкву, звертаючись до Петра: «Паси мої ягнята [...]. Паси мої вівці» (Йо. 21, 16–17). Святий Йоан Золотоустий, тлумачачи це, каже: «Учитель хотів навчити Петра і всіх нас, як Він Сам любить Церкву Свою, щоб і ми виявили велику турботу про неї».

Апостоли передають цю місію своїм наступникам: «Пасіте довірене вам Боже стадо [...] не як пануючі над вибраними, але будучи зразком для стада. І як з'явиться Архипастир, отримаєте нев'янучий вінець слави» (1 Пт. 5, 2–4). Апостол же Павло доручає учню Тимотеєві обов'язок поставляти наступників через покладання рук (пор. 1 тм. 5, 22) і передавати їм учення апостолів: «А що ти чув від мене при багатьох свідках, те передай вірним людям, які будуть здібні інших теж навчити» (2 тм. 2, 2). (489)

ЗА КРОК ДО ОСТАННЬОЇ СПОВІДІ

Цими днями, коли виповнилося 100 років од часу Франкового відходу у вічність, як ніколи доречно помолитися за упокій його душі. Водночас досі «темною плямою» біографії письменника залишається питання його останньої сповіді.

Був травень 1916 року. Весна вже буяла на повну, даруючи радість від тепла, сонця та квіткових ароматів. А в своєму будинку на вул. Понінського, 4а лежав хворий та втомлений від страждань Іван Франко. Доля ніколи не пестила поета, посилаючи непрості випробування: смерть батьків в дитинстві, кілька арештів, розлука з першим і, вочевидь, найсильнішим коханням, осуд і переслідування з боку влади та деякої частини суспільства, і наостанок – важка хвороба, яка завдавала поетові невимовних мук. І навіть перед смертю доля знову не зглянулася над ним. В ці важкі травневі дні, коли так потрібна підтримка найрідніших людей – їх не було поряд.

Дружина Ольга знемагала від психічної хвороби і лікувалася в лікарні на вул. Кульпарківській. Найстарший син Андрій – батьків улюбленець – помер три роки тому від епілепсії. Двоє інших синів – Тарас та Петро в рядах Січових Стрільців боролися на фронтах I світової війни. Наймолодша з дітей, дочка Анна, в червні 1914 року виїхала до родичів у Києві, і через початок війни не мала змоги повернутися додому.

У багатьох спогадах сучасників зазначається, що останні роки життя Івана Франка характеризувалися

релігійними роздумуваннями. Отець д-р Йосип Застирець вважав, що причиною цього була смерть сина Андрія (помер в 1913 р.) та друга молодості Михайла Павлика (помер в 1915 р.), які глибоко зачепили поета. Володимир Щуровський писав, що в останні дні життя «поет терпів від непевності, куди попаде його душа після смерті», а також, що вечорами «навіщували його візії містично-релігійного змісту». На думку Василя Лукича, саме недуга спричинилася до того, що у Франка «пропали раз на все не тільки його полишені безбожницькі хули, але й останні сліди його сумнівів в існування Бога, безсмертної душі, зміслу Божого в нашій існуванні». Справді, в молодості, завдячуючи своїй радикальності, Франко заробив собі репутацію атеїста. Цей стереотип вкоренився настільки, що потім Франко не міг його позбутися. Ось чому люди не раз перепитували його щодо його віри в Бога. Медсестра Зоня Монджейовська-Гончарова згадувала випадок, що стався незадовго до смерті поета: «Якось раз я спитала його:

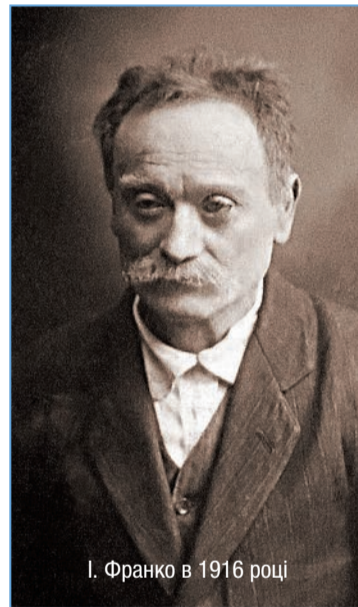
— Чи то правда, пане докторе, що ви, як люди кажуть, не вірите в Бога?

— Ні! – відповів Франко.
— Панно Зоню, я вірив і ві-

рюю в Бога не так, як всі. Ой, люди, ви мене не розумієте, й це мене найбільше болить! – і замовк у задумі».

Складно однозначно стверджувати про те, чи роль хвороби у зміні релігійних поглядів Франка була вирішальною. З численних свідчень можемо побачити, що початки змін у ставленні Франка до віри в Бога, почалися в нього ще до того, як хвороба себе гостро проявила (а сталося це у 1908 р.). Тому не варто розглядати хворобу, як ключовий фактор, а лише як один з кількох. Втім, видається ймовірним, що болі, спричинені хворобою, галюцинації, смерть близьких людей і все це напруження, в якому перебував Франко могли посилити його релігійні відчуття.

Десь передчуваючи свою смерть, Іван Франко попросив, щоб привели йому священника для сповіді. Спершу йому привели о. Володимира Гургулу, якому поет відмовився сповідатися через різні політичні переконання. Тоді поет попросив учительку Олену Грозикову: «Будьте такі добрі, приведіть мені православного священника, бо я почуваю себе більше православним, ніж католиком. Шлюб мені давав, діти мені хрестив, хату мені святив православний священник». Дружина Івана Франка Ольга Франко

І. Франко в 1916 році

(з д. Хоружинська) була православною. І подружжя, яке брало шлюб в Києві, вінчав православний священник. Ольга більше ніж її чоловік приділяла увагу релігії, тому хрестив дітей православний священник. І, напевно, остання сповідь Франка відбулася б, якби не одна проблема: у Львові на той час було вкрай мало православних священників.

О. Грозикова згадує, що добряче находилася, поки знайшла православного священника – молодого гарнізонного капелана, румунського походження. Жінка попереджала капелана, аби був делікатним, бо хворий є старшим вразливим чоловіком, який давно не сповідався. Тим не менше, священнику забракло тактовності і Франко вигнав його за якісь лічені хвилини. Капелан вийшов весь розчервонілий від гніву, навіть попри спробу пані

Грозикової залагодити конфлікт, вилетів з хати. Вона увійшла в кімнату, щоб дізнатися, що сталося, і поет їй з докорами сказав: «Перед ким я мав свою душу отворяти? Перед тим молодиком, напівкапралом, а напівсвященником? Це крайній бруталь, як смів мене спитати, чи в Бога вірю. Коли я йому сказав, що вірю, він ще запитав: «Ви атеїст?». Я тоді показав йому на двері».

В ті ж дні, за спогадами о. Теодозія Галушинського, його закликав отець-ігумен, мовивши, що приходила якась пані просити, чи не міг би хтось з монахів відвідати Франка та уділити йому тайну сповіді. Саме о. Теодозія попросив ігумена взяти на себе цю місію. Отцю Галушинському ця ідея не припала до душі: «Надто я вважав себе недосвідченим і молодим [на той момент йому було 36 років. – І. М.], щоб міг вільно брати на себе таку важну й тяжку справу». Отець Теодозій спробував переконати ігумена вислати когось іншого, але марно.

Отож, о. Галушинський завітав до Франка. Спочатку розмова не клеїлася. Однак згодом вони розговорилися. Молодий монах всіляко намагався звести розмову на релігійні теми, а поет уникав цієї теми або відбувався загальними фразами. Завершилася розмова темою, чому Бог допускає страждання. Після двох годин розмови хворий ослаб і монах залишив його відпочивати.

▼ Продовження на 3 стор.

ЗА КРОК ДО ОСТАННЬОЇ СПОВІДІ

▼ Продовження. Початок на 2 стор.

По кількох днях, о. Галушинський знову навідався до Франка, помітивши, що стан його здоров'я дуже погіршився. Відтак монах майже відразу спробував перейти до теми сповіді, але намовити поета таки не зміг. Втім, наприкінці розмови Франко сказав йому: «Прийдіть ще раз до мене, бо я люблю з вами говорити». Отець Теодозій відповів: «Добре, прийду, може й завтра». Монах ще не знав, що то була їхня остання розмова. Зранку о. Галушинський пішов на похорон пані Левинської, і по обіді мав намір зайти до Франка, але на похороні дізнався, що вночі серце поета перестало битися. На календарі був день 28 травня 1916 року.

Хоча поет помер без сповіді, але намір це зробити мав. Він був фактично за крок до цього рішення. Ось тільки в непростий час війни не знайшлося священика, якому би Франко відкрив свою наболілу душу. Ні давній ідейний опонент о. Володимир Гургула, якому за іронією долі таки випало ховати Франка, ні молодий недосвідчений гарнізонний капелан, ні монах-василіянин

о. Галушинський для цього одкровення не підходили. Останнього, як складається враження з його ж спогадів, відправили до Франка як крайнього, бо ніхто з василіян не хотів йти. Не прийшов до нього і друг молодих років о. Василь Давидяк, дружба з яким згодом згасла. Скоріше за все, через ті ж такі ідейні розбіжності: о. Давидяк був москвофілом.

Справді гідним сповідником Франка міг би стати митрополит Андрей Шептицький. Митрополит ніколи не відмовлявся від ролі сповідника і його справді живе і світле слово перемінювало навіть людей, що мали сумніви у вірі. Наприклад, у 1931 р. митрополит Шептицький особисто прийшов до важкохворого Михайла Галушинського – одного із співзасновників УНДО, який притримувався агностичних переконань. Шептицький зумів знайти потрібні слова, що спонукали Галушинського приступити до тайни сповіді. За іронією долі, це був рідний брат о. Теодозія Галушинського, який у подібній ситуації не справився з викликом. Однак, знову ж таки, обставини склалися

несприятливо для Івана Франка. Митрополит Шептицький з 1914 до початку 1917 року перебував в Росії на засланні. Зважаючи на дух служіння людям, що був характерний для митрополита Андрея, та його особисту повагу до Івана Франка, не має сумнівів, що він би особисто прийшов до поета, аби полегшити йому перехід в інший світ. Однак Франко помер перш ніж митрополита випустили з ув'язнення. За спогадами Михайла Західного, саме від митрополита Шептицького він дізнався про смерть Франка: «Стрінула нас найтяжча жертва, тяжча за наші всі дотеперішні жертви світової війни». З цих слів помітно, як високо цінував митрополит Шептицький Франка. Митрополит Андрей охоче відкликнувся на прохання доньки Анни відправити панахиду, хоч о. Михайло Цегельський переконував її, що це неможливо, бо Франко помер без Бога і митрополит не погодиться. Панахида відбулася 24 квітня 1917 року в Києві в католицькій костелі, вщерть заповненим народом, по якій митрополит, за спогадами Анни Франко, «промовив, згадуючи тата в словах піднесених і зворушливих».

**Ігор Медвідь, історик.
Подано за «Франко: Наживо»**

ХТ

ПОДРУЖНЄ ЛОЖЕ – СВЯТЕ

Літургія Таїнства Шлюбу включає в себе також «літургію подружнього ложа», отже – інтимного спілкування. Церква навіть розглядає шлюб як такий, що не здійснився, якщо між парою не відбулося ставового спілкування, яке довершує Таїнство Любові. Отож, позитивне розуміння IX Заповіді неможливе без адекватного сприйняття інтимного зв'язку в подружжі. І навпаки, відсутність гармонії та порозуміння на подружньому ложі – одна з причин для пошуку «альтернатив».

Дочки князя Ярослава. Фреска XI століття в Софійському Соборі у Києві. Єлисавета Ярославна (Еллісіф) – королева Норвегії, дружина короля Гаральда III Суворого, потім дружина короля Данії Свейна II Данського; Анастасія Ярославна (Агмунда) – королева Угорщини, дружина короля Андраша I; Анна Ярославна (Аньєс) – королева Франції, дружина короля Генріха I; Агата Київська – дружина англійського короля Едварда Вигнанця. (з Вікіпедії)

Книга Приповідок повчає чоловіка: «Нехай живець твій буде благословенний, втішайся дружиною твоєї юности. Преміла лань! Люба сарна! Нехай її чари упоюють тебе повсяк-

час, у любовошах її стало кохайся!» (Прп. 5, 18–19). Ідеться тут саме про радість, насолоду і щастя, що їх подружжя має отримувати від своїх стосунків. Святе Письмо багато говорить

нам про святість інтимного боку подружнього спілкування й про те, що це благословенний Богом і добрий аспект людського життя.

▼ Продовження на 4 стор.

ВІД ПАРТНЕРА ДО СУПЕРНИКА

Уряд Німеччини змінює стратегію безпеки країни, у якій Росія, терористи, міграційна криза, хакерство та радикалізм визнаються противниками. Відзначається, що попередній варіант стратегії безпеки країни, т.зв. «білої книги», був затверджений урядом у 2006 році. У новій редакції «білої книги» Росія вже є не партнером Німеччини, а її суперником. Анексією Криму і агресією на сході України, готовністю насильницьким шляхом забезпечити власні інтереси Росія поставила під питання світовий порядок, що встановився після завершення «холодної війни». У документі зазначається, що це мало далекосяжні наслідки для безпеки Німеччини. Тривогу викликає те, що Росія використовує гібридні інструменти боротьби для розмивання межі між війною і миром і підризу безпеки інших держав. Нова редакція «білої книги», над якою працюють фахівці міністерства оборони Німеччини, наближається до завершення і найближчим часом буде передана на затвердження уряду. (espresso.tv)

НІМЕЧЧИНА ВИЗНАЛА ГЕНОЦИД ВІРМЕН

Парламент Німеччини підтримав резолюцію, що визнає події 1915 року в Османській Імперії геноцидом вірменського народу зі сторони турків. «У той час, коли Німеччина і Австрія, як колишні соратники Османської Імперії, сьогодні визнають свою відповідальність за геноцид вірмен, влада Туреччини наполегливо заперечує неспростовний факт геноциду», – заявив глава МЗС Вірменії Е. Налбандян. Віце-прем'єр Туреччини Н. Куртулмуш назвав резолюцію «історичною помилкою». Історики сходяться в тому, що в 1915–1916 роках сотні тисяч вірмен загинули під час масової депортації з Анатолії (східна область нинішньої Туреччини), зокрема, в сирійську пустелю й інші малопридатні для життя місця. На думку вірменських істориків, в ході масових депортацій вірмен були вбиті або померли від голоду півтора мільйона вірмен. Однак, за версією Анкари – приблизно 300 тисяч. 19 країн, в тому числі Франція, Бельгія, Італія, Росія, Канада, Аргентина і Уругвай, офіційно визнали масове вбивство вірмен 1915 року геноцидом. (BBC)

ОФІЦІЙНО: 5 МІЛЬЙОНІВ

На сьогодні за кордоном України легально перебуває до 5 млн українців і ця тенденція зростає. Про це повідомив директор консульського департаменту МЗС України Андрій Сибіга. За його словами сьогодні консульства України видають українцям за кордоном близько 70 тис. біометричних паспортів на рік. («Укрінформ»)

НАЙБІЛЬШИЙ ЕКСПОРТЕР ПШЕНИЦІ В ЄС

В поточному маркетинговому році, який почався 1 липня 2015 року та триватиме до 30 червня 2016 року, Україна стала найбільшим імпортером пшениці в ЄС. Вже завезено 1,637 млн тонн, або 49% від загального обсягу імпорту в ЄС. За цим показником Україна випередила США, Канаду і РФ разом узятих. Зараз Київ веде діалог з Брюсселем про додаткову лібералізацію доступу на ринок ЄС. («Інтерфакс-Україна»)

ВОЛОНТЕРИ ЗІ США НАВЧАТИМУТЬ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ

У Києві склала присягу нова група волонтерів Корпусу Миру США. Сім десятків американців два роки навчатимуть дітей по селах англійської мови, гуртуватимуть молодь навколо корисних громадських справ. Це вже друга група волонтерів зі Сполучених Штатів, що прибула сюди після вимушеної перерви, пов'язаної з революцією і війною. Волонтери мали кілька місяців підготовчої програми: жили в українських родинах, освоювалися, вчили мову. Корпусу миру надовго – більш ніж на рік – призупинив свою роботу в Україні через революцію і війну. Нова група уже друга після вимушеної перерви. І якщо так далі піде, Україна невдовзі відновить свій статус країни, що приймає найбільше добровольців Корпусу Миру з усіх країн світу. (VIDIA)

ПОДРУЖНЄ ЛОЖЕ – СВЯТЕ

▼ Продовження. Початок на 3 стор.

Ми від початку створені Богом як «чоловік і жінка», тобто з даром статевості, і покликані в любові реалізувати цей дар, даючи нове життя. Адже саме слова «плодіться і множьте» були першою Божою заповіддю і благословенням для людини ще до гріхопадіння. А в Книзі Товита ми читаємо унікальну за своєю суттю молитву, коли пара звертається до Бога, просячи благословення на першу шлюбну ніч.

Можна, звичайно, говорити про алегоричне трактування книги Пісні Пісень, але від її буквального змісту нам все одно нікуди не дітися. Саме палка подружня любов у ній постає як ікона, образ любові між Богом і людиною.

Через статеву сферу Бог

теж прагне обдарувати подружжя своїм благословенням і радістю. Хоча ця сфера, як і будь-яка інша в нашому житті, спотворена первородним гріхом, ми все одно маємо повертатися до того первинного образу дару сексуальності, яким Бог наділив людину.

У східній традиції свято Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці звучить як «Зачаття св. Анною Пресвятої Богородиці». Суть та сама, але акценти розставлені дещо інакше. Це свято не є суто святом Богородиці, як ми можемо побачити на його іконі: на ній свв. Йоаким і Анна обіймаються, а на тлі можна помітити подружнє ложе. Так символічно іконопис відображає шлюбні стосунки святого подружжя,

які, власне, і спричинилися до зачаття Діви Марії.

Також можна пригадати собі, як, уділяючи Таїнство Шлюбу, священник молиться про чесне й непорочне подружнє ложе молодих. По суті, це молитва про святість їхніх інтимних подружніх стосунків (слово «ложе» [грецьке koite] означає не лише «ліжко» як таке, але також і «статевий акт»).

Сексуальна сфера, остаточно спрямована на добро подружжя, а також на появу дітей, покликана допомагати подругам виявляти любов одне до одного та зростати в цій любові. Подружні стосунки – лакмусовий папірець, який швидко може виявити кризу в парі. Деколи проблеми в інтимних стосунках спричиняють кризу, а іноді, навпаки, вказують на неї. Але попри всю важливість цього аспекту спілкування у шлюбі, проблеми в інтимній сфері

не становлять чогось фундаментального: порозуміння, відкритість, взаємопідтримка, а за потреби й допомога фахівців допоможуть усе вирішити, якщо лиш пара здатна до щирого діалогу. Однак якщо відкритості й довіри у стосунках між парою немає, то будь-яка проблема має всі шанси перерости в сімейну трагедію.

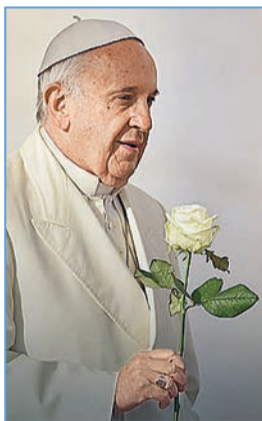
Зберегти гармонію в особистому житті можна, якщо і чоловік, і жінка ставитимуть за мету принести радість одне одному, а не егоїстично і будь-що-будь отримати задоволення лише для себе. Адже мета – це не задоволення як таке, а обдарування радістю іншої особи. Задоволення тут – лише засіб для виявлення любові, інакше йдеться про банальну фізіологічну розрядку.

Св. Павло говорить, що чоловік і жінка взаємно владні над тілами одне одного (див. 1 Кор 7, 5). Тобто в

подружжі кожен перестає існувати тільки для себе і вже належить іншій особі. Далі апостол наказує подружжю не ухилятися одне від одного, хіба що, за взаємною згодою, для вправлень у пості й молитві. Тож виправдань тут не має бути, а згода на утримання може бути лише взаємною.

Святість подружжя в усіх його вимірах – невіддільна складова духовного життя у шлюбі, якщо подивитися на людське покликання з позиції Біблії та церковного вчення. Дар та обов'язки подружжя, як згодом і батьківства, – це шлях до святості для чоловіка і дружини, їхній шлях здобуття Божого благословення. Звісно, можна вибрати щось інше, ніж вірність своєму шлюбу, – але тим самим збідніти на велике щастя, яке можна досягнути саме через покликання втілювати любов у подружжі.

о. Андрій Нагірняк

Думи мої...

ПАПА: НЕ БІЙТЕСЯ СКАЗАТИ «НАЗАВЖДИ»

В наш час є ті, які кажуть, що шлюб виходить з моди. В культурі релятивізму та ефемерності багато хто проповідує важливість «насолоджуватись» у цей момент. Вони кажуть, що не варто приймати зобов'язання на все життя, приймати остаточне рішення, назавжди, тому що ми не знаємо, що буде завтра. Натомість я прошу вас бути бунтівниками, плисти

проти течії. Так, я прошу вас повстати проти звички дивитися на все як на тимчасове, проти звички думати про себе як про нездатних на відповідальність, нездатних на правдиву любов. Я впевнений у вас і я молюся за вас. Майте відвагу плисти проти течії. Майте відвагу бути щасливими. («Шлюб не вийшов з моди», 2013 р.)

ВІДНОВЛЕННЯ СУМУ У МЮНХЕНІ

70 років тому,
25 квітня 1946 року,
в Мюнхені було
відновлено СУМ

ВІДНОВЛЕННЯ СУМУ
В ОФІЦІЙНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Історія Спілки Української Молоді (СУМ), а особливо початки організації, по сьогодні мають кілька інтерпретацій, які можна почути від різних осіб. Натомість, офіційна версія, яку впродовж кількох десятиліть не переглядали, потребує цілого ряду уточнень.

Головна, а в сумівській літературі фактично єдина інформація про створення СУМу з'явилася в книзі «СУМ на чужині», виданій ЦК СУМ у Лондоні в 1954 році. Дані з цієї книги є не лише найбільш авторитетним джерелом з перших років існування СУМу, але й без змін передруковувалась в різних наступних виданнях.

Отже, в книзі «СУМ на чужині» читаємо: «За ініціативою старших громадян, головю із Східних Земель України, 6-го липня 1946 р., в Мюнхені відбулося засідання групи організаторів СУМу з представниками існуючих тоді осередків СУМу в американській зоні Німеччини під керуванням Ярослава Рака. (...) Перший осередок був заснований дня 10.6.1946 р. в Соммер-Казерне в Авгсбурзі».

Допитливий сумівець одразу зверне увагу на дві невістачальні речі: 1. Цілком неконкретна згадка про «старших громадян, головю із Східних Земель», а саме – хто ці особи, про кого йдеться? 2. Згадка про заснування Авгсбурзького осередку ще

на початку червня 1946 року, майже за місяць перед засіданням «організаторів», до того ж, 6 липня відбулося засідання з представниками «існуючих тоді осередків». Тобто, коли старші громадяни проявили ініціативу зустрічі – то виявилось, що на той час діяло кілька осередків...

Відтак, офіційна версія не «проливає світла», коли і ким було відновлено СУМ в еміграції? Саме це питання й варто розглянути в світлі спогадів та інших документів, які тривалий час перебували «в тіні».

10 ЧЕРВНЯ, А МОЖЕ
10 ЧИ 18 ЛИПНЯ?

Отже спочатку спробуймо спростувати другу частину нашого питання: «6-го липня 1946 р., в Мюнхені відбулося засідання групи організаторів СУМу з представниками існуючих тоді осередків СУМу». Там же наголошено, що перший осередок було засновано 10 червня 1946 року.

Відносно дати заснування осередку в Авгсбурзі, то маємо свідчення першого голови СУМу інженера Михайла

Сердюка, який в книзі «В ім'я правди» спростовує цю дату, пояснюючи її технічною помилкою, яку допустив друкар «Авангарду». За його версією, мова мала йти не про 10 червня, а 10 липня, коли Сердюк та Стахів презентували СУМ в Авгсбурзі. В спогадах Стахіва є згадка-підтвердження про те, що він дійсно організував СУМ в цьому осередку, щоправда не вказано дати.

Насправді, дата є для нас важливою, оскільки існує одразу два друковані документи, де згадано, що перший осередок засновано 18 липня 1946 року. Один із них – постанова ЦК СУМ від 17 січня 1950 року, в якій йдеться, що «як офіційну дату відновлення діяльності Спілки Української Молоді на чужині слід уважати дату заснування першого сумівського Осередку в Авгсбурзі – 18 липня 1946 року». Оскільки ця постанова була прийнята менш ніж через 4 роки як було відновлено Спілку, то не має підстав їй не довіряти. Інший документ, в якому фігурує дата 18 липня, є інформаційна довідка про СУМ,

яку теж складено на рубежі 1949/1950 років.

Липневу дату також обстоює проф. Дмитро Штогрин – другий Голова СУМу в Авгсбурзі і чи не єдиний на сьогодні живий учасник тих подій. Отже, одразу кілька джерел переносять дату створення СУМу в Авгсбурзі на липень, і дата «18 липня» є найбільш вірогідним днем заснування першого осередку СУМу.

«СТАРШІ ГРОМАДЯНИ
ІЗ СХІДНИХ ЗЕМЕЛЬ
УКРАЇНИ»

Тепер вернімося до засновників. В книзі «СУМ на чужині» використано обтічну форму «за ініціативою старших громадян, головю із Східних Земель України». Хто ці громадяни й коли хронологічно ми можемо говорити про цю «ініціативу»? – опосередковано про це дізнаємося з спогадів Михайла Сердюка. Він стверджує, що два перші організаційні засідання відбулися ще 25 квітня 1946 року в домі ОУН (б) на Дахауерштрассе в Мюнхені.

▼ Продовження на 5 стор.

ВІДНОВЛЕННЯ СУМУ У МІЮНХЕНІ

▼ Продовження. Початок на 4 стор.

Цьому передувала зустріч Сердюка із Іваном Вовчуком – наддніпрянцем, членом Проводу Закордонних Частин (ЗЧ) ОУН. Саме Вовчук запропонував Сердюку подумати над справою створення структури, яка б залучила в свої ряди молодь зі Східної України. Якоюсь мірою це була реакція на те, що наддніпрянець вже самі почали організовуватися і в 1945 році в Ганновері створили «Клуб Української Молоді» (КУМ). Щоправда, згодом КУМ влився в СУМ.

Повертаючись до перших нарад від 25.04.1946, то на першій з них, скликаній Вовчуком, серед учасників були провідні члени ЗЧ ОУН: керівник Юнацтва Григорій Наняк, його заступник Василь Маркус та «Муха» (Слава Стецько). На цій нараді було прийнято Програму та Статут Спільки. В той же день, 25 квітня, відбулася ще одна зустріч, на якій обрали Організаційне Бюро Ініціативної Групи (ОБИГ) на чолі з Михайлом Сердюком та формально затвердили 25 квітня 1946 року «датою відновлення Спільки Української Молоді».

Окрім спогаду Сердюка, додатковим підтвердженням на користь дати заснування Спільки в цей день є листівка,

яку було видруковано на II Конгресі СУМу (Авгсбург, 24–25 квітня 1948 року). Організатори постаралися, щоб Конгрес відбувся рівно через 2 роки після створення ОБИГ СУМ. На листівці вказано дати Конгресу, а також дата 25.IV.1946 й напис «2-річчя Спільки Української Молоді».

Отже, тут знову маємо кілька різних офіційних

свідчень, які з плином часу призабулися. Скажімо, чому в 1948 році офіційно відзна-

а вже станом на 1950-й рік емігрували за океан. Коли ж у 1954 році друкували «СУМ

випити та погодити єдину дату відновлення СУМу в еміграції. День «25 квітня 1946-го» визнаний таким ще в перші роки існування СУМу, а ось «18 липня 1946-го» є днем заснування першого осередку на еміграції.

Водночас, ці всі дані не знімають питання про «батьків-засновників» СУМу. Іван Вовчук (справжнє ім'я Федір Вовк) дійсно є ключовою особою, яка фігурує на початках. Принаймні, окрім нього жоден старший наддніпрянець не згадується в подіях квітня 1946-го. Про його провідну роль, окрім Сердюка, свідчать також Микола Климишин та Євген Стахів. Останній, в своїх спогадах писав: «Нашим духовним опікуном мав бути Іван Вовчук – член УГВР, за фахом учитель, колишній директор десятирічки, здається в Нікополі».

Чи ідея відновлення СУМу виникла саме в Івана Вовчука – цього не можемо знати, але є цілий ряд свідчень, що ще до 25 квітня 1946 року питання відновлення СУМу неодноразово розглядалося в середовищі провідних членів ЗЧ ОУН. Втім, це уже є іншою історією...

Святослав Липовецький

Матеріал (текст та зображення) є частиною доповіді на конференції «СУМ-90», що відбулася в Львові у вересні 2015 р.

чали дату відновлення СУМу 25 квітня 1946, а вже в 1950-у прийняли постанову, що початковою датою є 18 липня – день створення першого осередку? А ще через 4 роки, в 1954-у, в книгу «СУМ на чужині» не попала ні одна ні друга дата?

Найбільш вірогідно, що це пояснюється великою плінністю провідних кадрів, які були активні в 1946–1948,

на чужині», то ЦК знаходилась у Великобританії – країні, яка на той час мала особливу сумівську специфіку – сюди майже не потрапили сумівці з німецьких чи австрійських таборів DP, а основу склали вояки I УД УНА.

Схоже, що саме інтенсивні події, пов'язані з подальшою еміграцією, не дали можливості сумівцям встано-

Українці в Німеччині

ЗАКОРДОННІ УКРАЇНЦІ І УКРАЇНА

— Наскільки вдалося німецьким українцям донести месидж про Україну до німецького суспільства?

Андрій Портнов: Ця група дуже неоднорідна. Серед цих громадян України є чимало тих людей, хто виїхав до Німеччини ще на початку дев'яностих років за програмою заохочення т.зв. повернення німців чи євреїв з Радянського Союзу, і ці люди часто і надалі мають українські паспорти. Є також студенти – це зовсім інша група.

Українська діаспора у Німеччині згуртувалася навколо Євромайдану, його ідей та цілей. Це об'єднало її. Проте, аби оформитися інституційно, їй буде потрібен час і професіоналізація – таких висновків доходить дослідження, профінансоване німецькою державою. А от український історик, який працює у Берліні, Андрій Портнов вважає, для того, щоб українська громада за кордоном змогла допомогти державі, спочатку держава має допомогти їй. На його думку, Україні варто просувати і підтримувати людей, які вже проклали місток культурних зв'язків з Європою, використовувати їхній імідж та авторитет.

Тому я думаю, що в першу чергу треба розуміти, що такої гомогенної єдиної групи українців в Німеччині немає. Тому що є кілька товариств, кілька ініціатив. Вони подеколи співпрацюють, подеколи ні.

Що я можу сказати напевно, що коли був Майдан, то справді чимало українців взагалі вперше захотіли декларувати свою українськість, по-друге, познайомилися з іншими українцями. Після цього, звісно, відбуваються певні процеси об'єднання. Тобто якісь групи намагаються оформитися, навіть юридично. Я думаю, що цей процес насправді

тільки починається. Говорити про серйозний вплив цих груп на німецьку політику зарано. Говорити про якусь одностайну позицію цих груп також зарано. Зрозуміло тільки те, що вони зазвичай поділяють тільки певні базові цінності, а саме – демократичний розвиток України та її євроінтеграцію.

— Українська громада дійсно дуже строката. Є там і науковці, і культурні діячі. Мабуть, до від'їзду і постійного проживання в Україні Володимира і Віталія Клички вони були найбільш впізнаваними українцями у Німеччині. Хто є таким найбільш

впізнаваним українцем у Німеччині зараз?

А. Портнов: Це цікаве питання. Я почну з того, що справді брати Клички були і залишаються, напевно, найвідомішими українцями, при чому не просто найвідомішими, а найвідомішими українцями, що мають позитивну репутацію. До них дуже добре ставлення. Я думаю, що, зокрема, через те, що вони обидва дуже добре говорять німецькою мовою, дуже виховані, інтелігентні люди.

Я б сказав, що людей, яких можна було б порівняти з цим позитивним іміджем для широких верств німецького суспільства, таких

постатей зараз немає. До певної міри вагомою фігурою, безумовно, є Катя Петровська, письменниця, яка походить з Києва. Її батько дотепер живе в Києві. Це – відомий киевознавець. І Катя пише німецькою мовою. Вона має український паспорт. Про що, думаю, не так багато німців знає. Для багатьох німців вона асоціюється не тільки з Україною, а також, скажімо, з Радянським Союзом, з Росією, з євреями на сході Європи і тематикою єврейською. Але все таки я вважаю, що, напевно, Катя Петровська була б такою дійсно медіальною фігурою, яка дуже помітна і яка має певну роль.

Є люди, які залишаються громадянами України. До речі, таким є Сергій Лозниця, знаменитий режисер. Це теж, напевно, постать, яку варто було б згадати. Бо це – український режисер, який дуже відомий в Німеччині, який теж постійно живе в Берліні.

▼ Продовження на 6 стор.

ЗАКОРДОННІ УКРАЇНЦІ І УКРАЇНА

▼ Продовження. Початок на 5 стор.

— Якщо говорити про роль держави, вона тут має якийсь місце? Чи це є суто проблема українців, які живуть у Німеччині, знайти своє місце у цьому суспільстві і показати через себе Україну?

А. Портнов: Я думаю, що взагалі українській державі бракувало і дотепер бракує політики стратегічної,

щодо українців закордоном. Деякі люди, які себе асоціюють з Україною, беруть участь у тій діяльності, про яку ми говорили вище, вони вже давно не мають українського громадянства або мають другий паспорт німецький чи ще якийсь.

Я вважаю, що Україна такої політики не має, на відміну від більшості країн східної

Європи. Бо, як ми знаємо, Польща видає Карти Поляка, Угорщина взагалі роздає паспорти угорські угорцям в інших країнах. Україна робить дуже мало. Я думаю, що це пов'язано як з браком коштів, так і з браком якихось ідей у цьому напрямку. Я думаю, що вони ще з'являться.

Зараз українське посольство в Берліні намагається робити різні речі. Це справді той випадок, коли дипломатичне представництво держави дуже відкрите до співпраці. Але загалом Україні

як державі не завадило б подумати над серйозною політикою щодо підтримки українців не тільки в Західній Європі, а також в Росії, в азійських країнах, у тому ж Казахстані чи Білорусі, Молдові. Цього немає і цього бракує.

І всі ми знаємо, що чимало функцій держави під час останніх подій, особливо коли втік вже Янукович, їх взяло на себе громадянське суспільство. Тут була і інформаційна робота, і підтримка армії, і чимало інших речей. Я теж захоплююся тим,

як громадянське суспільство цю роль зіграло. Але я вважаю, що українська держава не повинна думати, що і далі таку діяльність робитиме не вона, а робитимуть просто українці на громадських засадах. Це дуже неправильний підхід. Це має бути державна політика, зокрема інформаційна. І коли така політика буде, тоді безумовно ці товариства, ці об'єднання, ці групи українців за кордоном, їх можна буде конструктивно використати.

Марія Щур, Радіо Свобода

ХГ

Тюремна світлина отця А. Бандери. Оригінал в справі відсутній. Архів ЦДВР

3 протоколів допиту Андрія Михайловича

9–13 червня 1941 року:

Запитання: Яких політичних поглядів ви дотримуєтесь?**Відповідь:** За своїми переконаннями я є українським націоналістом. Єдино правильним державним ладом для українців вважаю єдину соборну і незалежну Україну (власноручний підпис)...

Історики жартують, що якби у греко-католицькій Церкві існував целібат, як у римо-католиків, українського національного відродження початку минулого століття могло б і не бути. У кожному жарті є доля жарту.

Отець Андрій Бандера, хоч рано овдовів, зумів виховати сімох дітей, дати їм добру освіту, зробити справжніми патріотами: троє доньок і чотири сини були членами національно-культурних і виховних організацій («Просвіти», «Лугу», «Пласту»), а згодом стали діячами націоналістичного підпілля. Усі дорого заплатили за свою активність: **Оксана, Володимира, Марта** – відбули багато років сталінських таборів, **Богдан** – ймовірно, загинув як член похідної групи на півдні України, **Василь і Олександр** замордовані у нацистському концтаборі Аушвіц, **Степан** – вбитий агентом КГБ.

Не обійшла жорстока доля і їхнього батька. Активний учасник становлення Західно-Української Народної Республіки – посол від Калущини до її парламенту; згодом капелан Української Галицької Армії (9 полк 3 Бережанської бригади 2 корпусу УГА); діяч цілого ряду громадських установ – у кожному селі, де отець Андрій слу-

жив парохом, він створював «Просвіту», споживчі кооперативи, товариства «Сільського господаря», – він не міг не потрапити у поле зору советських органів безпеки, що розпочали свою діяльність в Західній Україні після 1939 року.

Проте вирішальним для його долі стало те, що отець Андрій був «батьком керівника націоналістичної антирадянської організації» Степана Бандери, ім'я якого і для прихильників, і для ворогів стало символом непокори режиму.

Про трагедію священика свідчить справа №75140 ФП обсягом лиш трохи більше ста аркушів, що вмістили в себе інформацію про останні дні його життя.

Навесні 1941 року Сталін отримав уже безліч попереджень від своїх розвідників і дипломатів про те, що його вірний союзник Гітлер ось-ось розпочне наступ на ССРСР. Та вождь народів не зважав на ці попередження – був зайнятий іншою війною, яку розгорнув на новоздобутих західних територіях. Ворог був йому добре знайомий – «український буржуазний націоналізм». Минуло не так багато часу відтоді, коли Сталін переміг його на Великій Україні. Знищення еліти, Церкви, депортації і ви-

БАТЬКО ЗА СИНА
ВІДПОВІДАЄ

10 липня 1941 року в тюрмі НКВД на Короленка 33 у Києві був розстріляний отець Андрій Бандера, батько Провідника.

мордування Голодомором селян як основних носіїв національної ідентифікації – надійні методи у цій війні. Тож мали б спрацювати й на Західній Україні.

22 травня, рівно за місяць до німецького вторгнення, в Західній Україні провадилися звичні для советів «бойові дії» – тривала депортація сімей репресованих та ще непійманих підпільників. У селі Тростянець на Долинщині у хаті місцевого священика Андрія Бандери чекісти знайшли «нелегала», члена ОУН, що переховувався тут від репресій радянської влади.

Це стало безпосередньою причиною арешту отця Андрія, якого спочатку відправили до обласного центру, а згодом, коли зрозуміли, хто перебуває в їхніх руках – до Києва. Тут він перебував у внутрішній тюрмі НКВД за сумнозвісною адресою Короленка 33. Перебував недовго, лише кілька тижнів, адже нічого корисного для НКВД розказати він не міг.

Допити, що розпочалися 9 червня, проводилися українською мовою, бо російською підслідний не володів. Отець Андрій і не намагався лукавити зі слідчими, бавитися в підпільника, він щиро зізнався, що вважає себе націоналістом за світоглядом, хоч до ОУН ніколи не належав. Чи усвідомлював, що переховує в себе державного злочинця? Так, усвідомлював, саме тому й переховував, що той боровся проти радянської влади та міг бути репресований.

Нічого надзвичайно корисного для себе чекісти не почули і про дітей. Про те, що всі вони покинули домівку і поринули в націоналістичне під-

пілля, вони знали давно. Очевидно, найбільше цікавили контакти зі Степаном, який на той час очолював Революційний Провід ОУН. Отець Андрій розповів, що останні вістки від сина отримав у серпні 1940 року. Тоді до нього прийшов зв'язковий, який передав священику хрестика, купленого Степаном у Римі. Він мав завдання перевести отця Андрія через кордон, аби врятувати його від репресій радянської влади. Проте священик відмовився, вважаючи своїм обов'язком розділити важку долю своєї пастви.

Допити, очевидно, не без застосування насильства, тривали кілька тижнів, до 25 червня 1941 року. Їх не перервав навіть початок німецько-советської війни. 29 червня, у той час як німецькі танки, вриваючись углиб ССРСР, з кожним днем скорочували відстань до Києва, доблесні чекісти були дуже зайняті. Вони палили «націоналістичну» літературу, конфісковану в Андрія Бандери. Акт про знищення шкідливого читива містить 24 позиції, серед яких «Історія України-Руси», «Історичні пісні», «Повість временних літ», «Проповіді митрополита Андрея Шептицького».

2 липня 1941-го слідство у справі завершилося. В обвинувальному висновку, складеному слідчими, йшлося про переховування нелегала, наявність націоналістичної літератури, націоналістичні переконання підслідного. Проте першим, а отже головним звинуваченням священика, було те, що він, «будучи батьком керівника закордонного проводу антирадянської націоналістичної організації ОУН Бандери Степана Андрійовича,

підтримував з ним до останнього часу систематичний зв'язок».

Менш як за тиждень відбувся «суд», який тривав менше двох годин. Відповідаючи на питання суддів про своїх дітей, отець Андрій гордо відповів: «Я своїм дітям дав належне виховання, прививаючи їм любов до України. Світогляд моїх синів і доньок однаковий». Судді, звиклі розмовляти лише зі зламаними генералами та маршалами, які визнавали себе японськими шпигунами, напевно, не сподівалися почути такого від старенького священика.

8 липня о 18:40 оголошено вирок: Андрія Михайловича Бандеру піддати найвищій мірі кримінального покарання – розстрілу. І знову в обґрунтованні одним із перших звучить звинувачення в батьківстві керівника ОУН. «Найгуманніший суд у світі» дав підсудному п'ять днів на оскарження вироку. Але німці вже біля воріт, на підході до Києва, тож чекали було ніколи. 10 липня 1941 року отця Андрія Бандеру розстріляли. Йому йшов 59-й рік...

Жодної інформації про місце його поховання справа не містить. Ймовірно, він знайшов останній спочинок у Биківні, де протягом 1937–1941 років ховали (скидали у рови) розстріляних НКВД у Києві. Тож тут серед тисяч інших замордованих комуністами покояться останки священика, вбитого за те, що виховав дітей патріотами.

Володимир В'ятрович, портал tsn.ua

БАД ЕМС: НЕВМИРУЩІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Прошло 140 років з тих пір, як російським царем Олександром II у Бад Емсі 30.05.1876 року був підписаний ганебний указ про заборону української мови і друку. Такі рани в історії української культури не можна забувати. Звернемося до історії заборони української мови і друку та пригод, які відбувалися в славному місті Бад Емс в Німеччині та ролі проф. Ю. Бойко-Блохина у встановленні першої ганебної дошки Емському указу.

В 1970-их роках Ю. Бойко-Блохин був змушений щороку їздити в Бад Емс на лікування. Це невеличке місто має багато цікавих історичних пам'яток. Курорт має прекрасні відгуки на весь світ. У місті є музей, який творить сяйво навколо цього старовинного міста. Тут зустрічалися видатні особистості: музиканти, політики, і цим гордилися бадемці. Але крім місцевого патріотизму, бадемці були ще й російськими патріотами. Адже тут жив і лікувався від своїх душевних проблем М. Гоголь, про що свідчить меморіальна таблиця на Майнцер штрассе 14 і на Бангофштрассе 9. Тут жив і лікувався від своїх психічних проблем і хворих легень російський письменник Федір Достоєвський, якому теж споруджено дві меморіальні таблиці. Бад Емс відвідували і інші російські письменники: В'яземський, Тютчев, Тургенєв, Аксаков, композитор Римський-Корсаков, був і Жуковський та ін.

Але Бад Емс був також кубельцем російської імператорської фамілії. Про царя Олександра II знали місцеві мешканці все докладно, а також про його любовні пригоди в цьому райському притулку. Тут приїздили королі з різних країн, але першість належить росіянам.

Вперше прибув на курорт в Бад Емс наступник трону, 20-річний Олександр у 1838 році. Він жив в курортному домі, там, де пізніше буде жити кайзер Вільгельм I. Тут Олександр зустрів принца із Нассау, майбутнього герцога Адольфа і його брата Моріца, і вони тут розважалися. У 1840 р. Олександр знову їде з мамою до Емсу, де пробув місяць. Після смерті батька у 1855 році Олександр стає імператором Росії. Починаючи з 1870 року цар приїжджає щорічно до Бад Емсу і поселяється у домі «Чотири вежі».

Олександр II запланував збудувати православну церкву. Архітектором був Гольдманн із Нассау. Церква св. Олександра 15 травня 1876 року була освячена на православній службі Божій, на якій був і цар Олександр II. Гордо над річкою Лан височів російський православний собор, виблискуючи позолоченими куполами, в якому цар замолював свої гріхи. Царські часи минули, але собор лишився святістю європейських росіян, які збиралися тут не тільки для молитов.

Бад Емс був одним із значних російських еміграційних центрів, і слово

«росіянин» мало велике значення для бюргерів міста. Тут грішний імператор Олександр II 30 травня 1876 року підписав ганебний указ про заборону української мови і друку, і це у той же час, коли відкрили церкву.

Професор Юрій Блохин рік за роком ходив навколо цих «святинь» російської цитаделі, оглядав царську резиденцію, вислуховував пояснення директорки архіву-музею Dr. Gertrud Vach про те, як охороняли царя від російських терористів, які хотіли його вбити; заходив у храм візантійської архітектури, бачив там російського єпископа, що приїжджав не то молитись, не то лікуватись; з цікавістю розглядав будинок, в якому жила коханка царя. І пригадувалися йому слова: «Здесь русский дух, здесь Руссю пахнет» (А.С. Пушкін). І захотілося професорові показати німцям правду про цю фальшиву Русь.

Чим швидше наближався 1976 рік, тим більше у нашого вченого наростало бажання заплямувати царське ім'я таблицею про його брудний вчинок, вивісити таблицю сорому на його помешканні. Директорка музею нічого не знала про Україну, про українську націю, для неї, як і для інших німців, така нація була невідома. Вона була проти спорудження ганебної меморіальної дошки, як і німецькі урядовці. Рік добивався професор дозволу в німецького уряду, але ніхто не мав ніякого зацікавлення, не розуміли потреби для цього. Прийшлося професору ознайомити німців з історією України, написати німецькою мовою праці.

Спочатку він написав колоритну статтю «До століття Емського указу про Бад Емс і царські пригоди в ньому» та вмістив цей есей у журналі «Український історик», 1976, № 1–4. Автор використав архіви Бад Емсу і праці про Олександра II, історію переслідувань українського друку Мансветова, праці проф. М. Петрова, Лемке, Ф. Савченка, С. Єфремова, показавши картину введення указу

в дію. Указ викликав протести в Україні і за кордоном, був перекреслений революцією 1905 р., відродився в роки політичної реакції 1907–1916 рр. і коштував українській культурі величезних втрат.

Підготовка установа таблиці вимагала більше року праці і неймовірної боротьби. Намір професора був дуже широкий. Треба було показати перед чужинним світом на конкретному прикладі варварські методи боротьби царату з українством, засвідчити, що національний рух українців серйозно лякав росіян і вимагав з їхнього боку спільних заходів, бо Бадемська заборона саме проводилася спільно і була зв'язана з тим, що і в російському війську розвідувальні органи знайшли «бацилу» українського руху. Для українців-емігрантів встановлення Бадемської таблиці мало б також відіграти мобілізуючу роль, відірвати їх від мрій про розкішні автомобілі і спокійні фамільні кубелечка. Широко закроєною дією треба було об'єднати навколо сумного ювілею нашу еміграційну спільноту в різних країнах світу. Для всього цього треба було широкої інформативної роботи, передусім в українській і чужинній пресі... і грошей, грошей! Бо без них в Західному Світі нічого не діється. Треба було і некористюлюбних ентузіастів, щоб працювали з фанатичною напругою.

Дошка була потрібна, бо цей указ наніс українському народові таких нищівних ударів, що нелегко забуваються. А крім цього, щоб поліпшити ставлення українського народу до Німеччини саме і мало прислужитися відзначення ганебного ювілею. Із архіву проф. Ю. Блохина видно, як він зумів об'єднати всі українські організації і переконати їх у важливій справі відзначення 100-річчя підписання ганебного указу. Ця акція була потрібна, щоб показати німцям справжнє лице російського царизму і продовження цієї справи в радянські часи, яку СРСР перебрав

по спадковості – ненависть до всього українського. З листуванням професора з керівниками німецького уряду і українськими визначними особами можна познайомитися із моїх книг (Епістолярна спадщина Ю. Бойко-Блохина. Т. I і т. II.).

Підготовка до організації цієї події тривала майже рік, бо німці не знали про такі історичні події гноблення українського народу російським самодержавством і не вважали за потрібне проводити цю акцію. Але Ю. Бойко-Блохин, маючи великий авторитет у науковому і політичному житті Німеччини, робив все для того, щоб переконати німецький уряд у потребі цієї акції. З німецького боку, професор знайшов у кількох визначних особах симпатію до започаткованої акції: Франц-Людвіг граф фон Штауфенберг, його світлість Отто фон Габсбург, які були членами Бундестагу, а також, розуміється, міністр-президент Франц-Йозеф Штраус. Голова Баварської держави зажадав від професора докладної документації в усіх можливих ракурсах цієї відповідальної політичної справи.

Роботи для полагодження всіх ювілейних заходів було багато, хоч і ще невідомо було, чи дозвіл від державних інстанцій прийде. Ювілейний день тривожно наближався... Бад Емс насторожився проти планів професора. Ніхто не хотів встановлення таблиці.

Раптом, 23 квітня 1976 року, надійшов лист про те, що Ф.Й. Штраус погоджується з планом спорудження таблиці і з усіма відзначеннями, пов'язаними з цим. Мов від помаху чарівної палички, все раптом змінилось, дорога до відзначення 100-річного ювілею відразу відкрилася з усіма потрібними і непотрібними реверансами. Стало ясно, що тепер потрібні великі гроші, щоб захопити німецьке суспільство сенсацією. Але жах полягав у тому, що грошей не було. Проф. Ю.Бойко енергійно вживав заходів, щоб на відкриття таблиці з'їхалися українці власним коштом з усієї Західної Європи.

Національне сумління стягнуло понад сто осіб на день відзначення цієї дати – 27 червня 1976 року. Проф. В. Янів з патетичною промовою стягнув заслону з таблиці, залунали оплески. Споруджена мармурова дошка, встановлена на резиденції Олександра II «Vier Türme» гордо сповіщала: «В цьому домі 30 травня 1876 року цар Олександр II підписав указ про заборону і кару за використання української мови. Доказом життєвої сили своєї культури встановлює українська спільнота цей пам'ятник. Бад Емс, 1976. Світовий Конгрес Вільних Українців». Далі вся громада рушила до розкішного залу, де Ю. Бойко виступив із промовою, яка всебічно висвітлила і факт заборони української мови, і шкідливу роль того акту в історії української культури.

У 2007 році меморіальна дошка була знищена вандалами. 22.07.2009 року її відновлено з ініціативи українського генерального консула в Берліні п. Наталії Зарудної.

Для «ХГ» проф. д-р Дарина Блохин (Мюнхен)

ЧИ ПОЛЯКИ ДОЦІНЯТЬ ЖЕСТ УКРАЇНЦІВ?

Глави Церков, экс-президенти України та відомі громадські діячі звернулися до державного керівництва Польщі і польського суспільства з проханням встановити спільний День Пам'яті жертв польсько-українського конфлікту. Напередодні роковин «волинської різанини» вони оприлюднили звернення примирення та мудрості, щоб «не допустити мови ворожнечі, яка може підмінити християнські почуття прощення і порозуміння». В документі вони просять прощення у поляків за вчинені українцями злочини і, так само, прощають злочини поляків, вчинені щодо українців. Закликали польських партнерів утриматися від нерозважливих політичних заяв з приводу минулого, які можуть використати треті сили для загострення польсько-українських відносин.

Замість окремих національних актів, вони запропонували повернутися до традиції спільних двосторонніх державних відозв та разом встановити єдиний День Пам'яті за жертвами польсько-українського конфлікту під час і після II світової війни.

«Особливим болем і для України, і для Польщі залишається трагедія Волині і польсько-українського конф-

лікту в роки II світової війни, в проваллі якого було знищено тисячі невинних братів і сестер. Убивство невинних людей не має виправдання. Просимо прощення за вчинені злочини і кривди – це наш головний мотив. Просимо прощення і рівною мірою прощаємо злочини і кривди, вчинені щодо нас, – це єдина духовна формула, що повинна бути мотивом кожного

українського і польського серця, яке прагне миру і порозуміння», – наголошено у зверненні.

Там ідеться також про таке: «Найбільшим злом наших відносин була нерівність, що походила від бездержавності України. З приреченою послідовністю катастрофа української державності вела до руйни державності польської. Ця закономірність є

трагічною аксіомою відносин України і Польщі».

Автори звернення наголошують, що українській державі ще належить повною мірою сформувати цілісне і гідне ставлення до минулих випробувань, їхніх причин, власної відповідальності за минуле і майбутнє. Водночас «польській думці належить повною мірою прийняти самобутність української національної традиції як справедливу і гідну поваги боротьбу за свою державність і незалежність».

Українці закликали польське державне керівництво та парламентаріїв зупинити будь-яку незважену політичну декларацію, «схвалення якої не вгамує біль, а лише дозволить нашим спільним ворогам використати його проти Польщі та України. Не маймо сумніву: вороже тавро буде поставлено на обидві спільноти. Пам'ятаймо також, що Київ і Варшава – це стратегічна східна опора всієї Європи. Маємо усвідомити, що приклад

нашого взаємного порозуміння здатен стати зразком для всього європейського простору».

«Напередодні меморіальних подій, що з липня розпочнуться в обох державах, закликаємо повернутися до традиції спільних парламентських відозв, які не розділятимуть, а об'єднують нас у покайні і прощенні. Керуючись духом братерства, закликаємо разом встановити спільний День Пам'яті за жертвами нашого минулого і віри у неповторення зла», – пропонують підписанти звернення.

Під зверненням поставили підписи глави Церков: Святіший Філарет та Патріарх Святослав, колишні президенти України Леонід Кравчук та Віктор Ющенко, а також В'ячеслав Брюховецький, Іван Васюник, Іван Дзюба, Данило Лубківський, Дмитро Павличко, Володимир Панченко, Мирослав Попович, Вадим Скуратівський та Ігор Юхновський. (espresso.tv)

XI

ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ ТА ВОЇНИ АТО ВІДВІДАЛИ ЛЮРД

Щороку з різних країн світу до Люрду прибувають тисячі військовослужбовців на міжнародну прощу, яка відбувається в кінці травня. Вперше така проща відбулася 58 років тому і була присвячена закінченню II світової війни. До цілющого джерела, місця, де відбулися святі об'явлення, прийшли військові, щоби помолитися за мир і за примирення. Від того часу це стало традицією, до якої віднедавна приєдналися і українські військові.

20–22 травня до Люрду приїхали тисячі військовослужбовців з 32 країн світу, щоби помолитися за мир. Прибули і з України військові, воїни з зони АТО, курсанти та капелани. Їх радо зустріли сестри Службениці, прийнявши в українському храмі Успіння Пресвятої Богородиці, де усі разом молилися Святу Літургію, яку очолив преосвященний Владика Михайл Колтун у співслужінні священників з України.

Пізніше, в Базиліці Святого Пія X, відбулося урочисте відкриття міжнародного військового паломництва зі служінням Святої Месси. Українську делегацію очолив учасник мультимедійного проекту «Переможці» – Назар Барилко, який, незважаючи на протез у нозі, став на коліна, щоби поставити Свч-

ку Миру. Тисячі паломників з трепетом спостерігали його жест мужності.

Приємною подією у ці дні став приїзд до Люрду групи українських паломників з Італії та Іспанії, які мали можливість разом з військовослужбовцями з України молитися Службу Божу в українській Базиліці Непорочного Зачаття. Ввечері, 21 травня, паломники та військові з різних країн взяли участь у міжнародній процесії Вервиці, що мовилася на різних мовах. Слід зауважити, що дана процесія відбувається щовечора в Люрді о 21.00 год., і кожен бажаючий має можливість побачити пряму трансляцію по інтернету на сайті нашої української церкви в Люрді: www.ugcclourdes.com.

В неділю, 22 травня, починаючи з 7.30 год. ранку,

військовослужбовці з України, Італії та Іспанії молилися Святу Літургію на місці об'явлення Божої Матері, яку очолив преосвященний Владика Михайл Ковтун. Опісля Святої Літургії у візантійському обряді, українські військові паломники взяли участь в міжнародній Мессі, служінням якої відбулося закриття прощі військових.

Паломництво військовослужбовців має на меті духовне формування військових: «Таке паломництво є потрібним для наших військовослужбовців, щоби вони могли побачити цей світ, себе в цьому світі і бачити своє покликання – що саме, які цінності вони захищають у своїй державі і серед свого народу», – сказав Владика Михайл в інтерв'ю для ТСН.

о. Герман Ничак, ЧСВВ

«Хай поруч з Вами Ангел Ваш летить,
Убереже Вас від біди повсюди.
Нехай несе Вам радість кожна мить,
І благодать Господня з Вами буде...».

Щиросердечно вітаємо нашого дорогого отця Мирослава Костіва з 60-річчям від дня народження та 14-річчям священства! Прийміть від нас у ці святкові дні найщиріші привітання та найкращі побажання міцного здоров'я, радості, духовних і тілесних сил, невичерпної енергії та благодаті Божої, допомоги у всьому, миру, Божої ласки та Господнього благословення. Нехай завжди Вас супроводжує удача у всіх Ваших добрих справах і кожен день у житті наповнюється радістю на многі і благі літа!

Вірні парафії Örebro в Швеції

В СУБОТУ, 2-го ЛИПНЯ 2016 РОКУ,

відбудеться традиційна щорічна проща до старовинного баварського селища Пух, де у місцевому костелі знаходяться мощі блаженної Едігні – дочки київської княгині Анни Ярославни. **В храмі Sankt Sebastian в 11:00 буде відслужена Архиєрейська Божественна Літургія.** Запрошуємо до участі!

◀ На світліні робота українського художника Артура Орльонова «Свята Едігна»